

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
підготовки бакалаврів
спеціальності 012 Дошкільна освіта
освітньої програми Дошкільна освіта

Луцьк – 2021

Силабус нормативної навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» підготовки бакалавра, галузі знань «012 Дошкільна освіта», спеціальності «Дошкільна освіта», за освітньою програмою «Дошкільна освіта»

Розробник: Семенов О. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти протокол № 6 від 27 січня 2021 р.

Завідувач кафедри: (Семенов О. С.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Форма навчання: денна	01 Освіта/Педагогіка, 012 Дошкільна освіта, 012 Дошкільна освіта бакалавр	Нормативна / Вибіркова
Кількість годин / кредитів <u>150 / 5</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>2-ий</u>
		Лекції <u>38 год.</u>
		Практичні (семінарські) <u>38 год.</u>
		Лабораторні <u>___ год.</u>
		Індивідуальні <u>___ год.</u>
ІНДЗ: <u>€</u>		Самостійна робота <u>64 год.</u>
		Консультації <u>10 год.</u>
		Форма контролю: <u>екзамен</u>
Мова навчання:	українська	

II. Інформація про викладача

Семенов Олександр Сергійович
 Доктор педагогічних наук
 Професор
 (тел. 050 378 37 69, e-mail: Semenov.Oleksandr@vnu.edu.ua)
 Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Навчальна дисципліна «Історія дошкільної педагогіки» є важливим елементом циклу професійної підготовки майбутнього вихователя дітей раннього та дошкільного віку. Її вивчення сприяє формуванню у здобувача освіти уявлення про історичні витoki педагогічної теорії і практики від давніх часів виникнення людини сучасного типу до сьогодення. Майбутні вихователі, в процесі вивчення Історії дошкільної педагогіки, з'ясовують, як саме розвивався культурний процес, в ході якого поступово виникала традиція, а пізніше формувалися нормативні засади будувати особливі взаємини дорослих із найменшими членами суспільства.

Історичний ракурс неодмінно передбачає ознайомлення з конкретною специфікою етапів розвитку соціуму, де дитинство поступово почало займати один із найвищих щаблів у ієрархії важливих суспільних цінностей. Тобто студенти відслідковуватимуть, як саме в історичній ретроспективі виникали ті чи інші ідеї суспільної турботи про дітей, як еволюціонували конкретні педагогічні ідеї забезпечення передачі важливого досвіду між старшим та молодшим поколінням, опіки і догляду дітей, їх розвитку та виховання, особистісного становлення в умовах сучасного постіндустріального суспільства.

Значну увагу в змісті навчальної дисципліни приділено науково-педагогічній спадщині відомих мислителів стародавніх часів, епох середньовіччя та Відродження, також ідеям відомих зарубіжних фундаторів педагогічної думки від Яна Амоса Коменського, Жан-Жака Руссо до винайдення й оформлення у XIX-XX ст. суспільного дошкільного виховання (Фрідріх Фребель, Марія Монтессорі, Софія Русова).

Окрема увага зосереджена на ознайомленні студентів із вітчизняною історико-педагогічною спадщиною та виникненням окремої галузі наукових досліджень у галузі дошкільної педагогіки та освіти. В процесі вивчення історії дошкільної педагогіки майбутні вихователі матимуть можливість вести краєзнавчу пошукову діяльність, спрямовану на вивчення новітньої історії становлення дошкільної освіти на Волині.

2. Пререквізити. Постреквізити.

Вивчення Історії дошкільної педагогіки розпочинається на початковому етапі опанування Освітньої програми «Дошкільна освіта» та спирається на знання студентами основ всесвітньої історії та історії України, світової культури, суспільствознавчих шкільних предметів.

Сформовані під час вивчення дисципліни компетентності становитимуть основу для вивчення таких дисциплін: педагогіка дошкільна, практикум з дошкільної педагогіки, педагогіка порівняльна, фахові методики дошкільної освіти дітей раннього та дошкільного віку, навчально-педагогічна та педагогічна (виробнича) практики.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення майбутніх вихователів із генезою теорії і практики освіти дітей раннього та дошкільного віку в історичній ретроспективі.

Завданнями вивчення дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» є:

- формування в майбутніх вихователів цілісної системи уявлень про історію виникнення, розвитку та практичного впровадження педагогічних ідей навчання, виховання й освіти дітей раннього та дошкільного віку на різних етапах становлення людського суспільства;
- опанування студентами закономірностей і принципів появи та закріплення у освітній практиці історично зумовлених педагогічних явищ;
- формування у студентів потреби аналізувати освітній процес із дітьми раннього та дошкільного віку з огляду його історичної обумовленості та перспективи осучаснення (збагачення новими підходами та методами) у відповідності до вимог сьогодення;
- формування у студентів сучасного професійно-педагогічного світогляду, здатності виявляти готовність до реалізації складних спеціалізованих завдань в галузі дошкільної освіти в умовах змін та суспільних трансформацій;
- поява у студентів переконання про необхідність провадити освітню діяльність на засадах гуманізму та ставлення до дитини як найвищої особистої професійної та громадянської цінності.

4. Результати навчання (компетентності).

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові компетентності):

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

5. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю / Бали
Змістовий модуль І. Історія зарубіжної освітньої теорії і практики з давніх часів до середини ХІХ ст.						
Тема 1.1. Виховання в первісному суспільстві.	7	2	2	3		ДС, Т, Р /2
Тема 1.2. Виховання у стародавньому світі.	8	2	2	4		ДС, Т, Р /2
Тема 1.3. Розвиток педагогічної думки в західній Європі в середні віки та епоху відродження.	8	2	2	4		ДС, Т, Р /2
Тема 1.4. Педагогічна діяльність та ідеї Я. А. Коменського.	9	2	2	4	1	ДС, Т, Р /2
Тема 1.5. Педагогічні ідеї Д. Локка.	7	2	2	3		ДС, Т, Р /2
Тема 1.6. Педагогічні ідеї Ж.-Ж. Руссо.	8	2	2	3	1	ДС, Т, Р /2
Тема 1.7. Педагогічні ідеї Й. Г. Песталоцці.	7	2	2	3		ДС, Т, Р /2
Разом за змістовим модулем 1	54	14	14	24	2	14
Змістовий модуль 2. Суспільне дошкільне виховання за кордоном у ХІХ – на початку ХХ ст.						
Тема 2.1. Суспільне дошкільне виховання за кордоном в ХІХ – на початку ХХ ст.	6	2	2	2		ДС, Т, Р /1
Тема 2.2. Педагогічна діяльність та ідеї Ф. Фребеля.	9	2	2	4	1	ДС, Т, Р /2
Тема 2.3. Педагогічна система Марії Монтесорі.	9	2	2	4	1	ДС, Т, Р /2
Разом за змістовим модулем 2	24	6	6	10	2	5
Змістовий модуль 3. Історія вітчизняної освіти, педагогічної думки зі стародавніх часів до початку ХХ ст.						
Тема 3.1. Педагогічна думка Київської Русі. Національна освіта України в епоху Відродження (ХІІІ-ХVІІІ ст.)	9	2	2	4	1	ДС, Т, Р /2
Тема 3.2. Освіта та педагогічна думка в Україні у ХІХ – на початку ХХ ст.	7	2	2	3		ДС, Т, Р /2
Тема 3.3. Педагогічна діяльність та ідеї К. Д. Ушинського.	8	2	2	3	1	ДС, Т, Р /1

Разом за змістовим модулем 3	24	6	6	10	2	5
Змістовий модуль 4. Теорія і практика виховання дітей раннього та дошкільного віку в Україні у міжвоєнний період						
Тема 4.1. Становлення суспільного дошкільного виховання в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.	8	2	2	3	1	ДС, Т, Р /1
Тема 4.2. Суспільне дошкільне виховання УНР. Педагогічні діяльність та ідеї С. Русової.	8	2	2	4		ДС, Т, Р /2
Тема 4.3. Освіта, суспільне дошкільне виховання у 20-30 р.р. XX ст. Педагогічна діяльність та ідеї А. С. Макаренка.	8	2	2	3	1	ДС, Т, Р /1
Разом за змістовим модулем 4	24	6	6	10	2	4
Змістовий модуль 5. Новітня історія дошкільної освіти в Україні та на Волині						
Тема 5.1. Розвиток дошкільної освіти, педагогічної науки радянської України. Педагогічна діяльність та ідеї В. О. Сухомлинського.	7	2	2	3		ДС, Т, Р /1
Тема 5.2. Відродження національної освіти та суспільного дошкільного виховання у незалежній Україні (1991 – 2020 р.р.)	8	2	2	3	1	ДС, Т, Р /1
Тема 5.3. Історія дошкільної освіти на Волині.	9	2	2	4	1	ДС, Т, Р /1
Разом за змістовим модулем 5	24	6	6	10	2	3
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота 1						МКР/20
Модульна контрольна робота 2						МКР/10
Модульна контрольна робота 3						МКР/10
Модульна контрольна робота 4						МКР/10
Модульна контрольна робота 5						МКР/10
ІНДЗ						9
Всього годин / Балів	150	38	38	64	10	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Назви змістових модулів і тем	Питання для самостійного опрацювання	Кількість годин
Змістовий модуль І. Історія зарубіжної освітньої теорії і практики з давніх часів до середини ХІХ ст.		
Тема 1.1. Виховання в первісному суспільстві.	Виховання в умовах первіснообщинного ладу. Виникнення виховання й освіти в світовій цивілізації. Теорії походження виховання (біологічна, психологічна, релігійно-ідеалістична, трудова, ін.). Соціальна суть походження виховання. Виникнення організованих форм виховання і навчання.	3
Тема 1.2. Виховання у стародавньому світі.	Виховання та розвиток педагогічної думки в рабовласницькому суспільстві. Виховання та навчальна практика у країнах Стародавнього Сходу. Розвиток педагогічної думки у Стародавньому Римі. Праця М.Ф.Квінтіліана “Про виховання оратора”	4
Тема 1.3. Розвиток педагогічної думки в західній Європі в середні віки та епоху відродження.	Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Педагогічні ідеї епохи Відродження, їх гуманістичний характер. Педагоги-гуманісти епохи Відродження про дошкільне виховання дітей. Педагогічні ідеї ранніх соціалістів-утопістів	4
Тема 1.4. Педагогічна діяльність та ідеї Я. А. Коменського.	Погляди Я.А.Коменського на виховання дітей дошкільного віку. Підручники для дітей Я.А.Коменського. Відображення дидактичних поглядів Я.А.Коменського у сформульованих вимогах до підручників. Аналіз підручників “Видимий світ у малюнках”. “Відкриті двері мов і всіх наук”	4
Тема 1.5. Педагогічні ідеї Д. Локка.	Філософія англійського емпіризму та Просвітництва. Опора Д. Локка на Декартівський раціоналізм. Провідні ідеї Д. Локка: сенсації, рефлексії, складні ідеї, субстанції, першорядні якості, другорядні якості, співвідношення, модуси. Елементи пізнання за Д. Локком. Виховання джентльмена (складові).	3
Тема 1.6. Педагогічні ідеї Ж.-Ж. Руссо.	Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи ХVІІ–ХVІІІ століття. Погляди Ж.-Ж.Руссо на виховання жінки. Роль жінки у суспільстві, її соціальний статус та обов’язки.	3
Тема 1.7. Педагогічні ідеї Й. Г. Песталоцці.	Нардна (трудова) школа Й. Г. Песталоцці. Потрактування принципу природовідповідності. Теорія «елементарної освіти Й. Г. Песталоцці.	3
Разом за змістовим модулем 1		24
Змістовий модуль 2. Суспільне дошкільне виховання за кордоном у ХІХ – на початку ХХ ст.		
Тема 2.1. Суспільне дошкільне виховання за	Суспільне дошкільне виховання дітей в педагогічній думці Західної Європи у ХІХ ст. Прогресивні	2

кордоном в XIX – на початку XX ст.	аспекти роботи педагогів-філантропів щодо удосконалення змісту навчання та виховання дітей дошкільного віку. Розвиток філантропізму і неогуманізму в Західній Європі у XIX ст. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти XX ст. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки в працях вчених Західної Європи. С. Френе про необхідність ранньої соціалізації дитини. Принципи гуманістичної педагогіки в діяльності та творчості Януша Корчака.	
Тема 2.2. Педагогічна діяльність та ідеї Ф. Фребеля.	Фребель як представник педагогіки романтизму, епохи поширення ідей самоствердження через самодопомогу та самовдосконалення. Ідея і практика суспільного дошкільного виховання, підготовка вихователів дитячих садків («дитячих садівниць»). Ідеї Ф. Фребеля щодо вивчення психофізіологічних засад розвитку дитини, оволодіння засобами впливу на неї, методами керівництва її розвитком, зокрема, засобами використання дидактичного матеріалу тощо. Дари Фребеля.	4
Тема 2.3. Педагогічна система Марії Монтессорі.	Розвиток потенційних здібностей дитини за М.Монтессорі: використання спеціально розроблених матеріалів, створення особливого середовища для розвитку, незалежність дитини та її індивідуальні потреби. Метод М.Монтессорі – підготовка дитини до життя, а не до школи.	4
Разом за змістовим модулем 2		10
Змістовий модуль 3. Історія вітчизняної освіти, педагогічної думки зі стародавніх часів до початку XX ст.		
Тема 3.1. Педагогічна думка Київської Русі. Національна освіта України в епоху Відродження (XIII-XVIII ст.)	Виховання, навчання та педагогічна думка на українських землях у дохристиянський період і в княжу добу. Виховання у східних слов'ян в дохристиянську епоху. Виникнення азбуки та її вплив на розвиток давньоруської освіти. Типи навчальних закладів у дохристиянський період. Християнство як визначальний чинник бурхливого розвитку освіти. Освітня політика князів Володимира та Ярослава. Ідея дошкільного виховання у “Слові про закон і благодать” митрополита Іларіона.	4
Тема 3.2. Освіта та педагогічна думка в Україні у XIX – на початку XX ст.	Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Україні в кінці XIX – поч.XX ст. Педагогічні погляди Х.Алчевської. Б.Грінченко про гармонійний розвиток дітей раннього віку. Використання усної народної творчості в н книгах С.Русової та Г.Ващенка. Софія Русова і Галичина.	3
Тема 3.3. Педагогічна діяльність та ідеї К. Д. Ушинського.	Українська освіта та педагогіка наприкінці XVIII–XIX ст. Погляди М.Шашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького на проблеми дошкільного виховання дітей. Боротьба Кирило-Мефодіївського	3

	братства за освіту, відкриття навчальних закладів з українською мовою навчання. Найвизначніші діячі Кирило-Мефодіївського братства. Філософський світогляд К.Ушинського. Проблема національного виховання дітей дошкільного віку в творчій спадщині К.Ушинського.	
Разом за змістовим модулем 3		10
Змістовий модуль 4. Теорія і практика виховання дітей раннього та дошкільного віку в Україні у міжвоєнний період		
Тема 4.1. Становлення суспільного дошкільного виховання в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.	Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці XIX – 30-х рр. XX ст.	3
Тема 4.2. Суспільне дошкільне виховання УНР. Педагогічні діяльність та ідеї С. Русової.	XX ст. Розвиток освіти, дошкільного виховання і культури в Українській Народній республіці. Новації та труднощі становлення школи, дошкільного виховання в УНР. Ідея національного виховання у творчій спадщині А.Животка. Ю.Дзерович про виховання дітей дошкільного віку. Приватне українське дошкільля й шкільництво в Галичині.	4
Тема 4.3. Освіта, суспільне дошкільне виховання у 20-30 р.р. XX ст. Педагогічна діяльність та ідеї А. С. Макаренка.	Педагогічна система А.Макаренка. Характеристика розвитку національної освіти у міжвоєнний період. Життєвий шлях та педагогічна діяльність А.Макаренка. Складові педагогічної майстерності А.Макаренка. Внесок А.Макаренка у вітчизняну дошкільну педагогіку.	3
Разом за змістовим модулем 4		10
Змістовий модуль 5. Новітня історія дошкільної освіти в Україні та на Волині		
Тема 5.1. Розвиток дошкільної освіти, педагогічної науки радянської України. Педагогічна діяльність та ідеї В. О. Сухомлинського.	Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В.Сухомлинського. Життєвий шлях та педагогічна діяльність В.Сухомлинського. В.Сухомлинський про педагогічні умови організації трудового виховання дітей дошкільного віку. Провідні народно-педагогічні засоби у педагогічній системі В.Сухомлинського.	3
Тема 5.2. Відродження національної освіти та суспільного дошкільного виховання у незалежній Україні (1991 – 2021 р.р.)	Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними. Стан суспільного дошкільного виховання та організація різних типів дошкільних закладів. Пріоритети та проблеми виховання і освіти. Особливості дошкільної ланки освіти за рубежом. Основні напрями розвитку педагогічної думки за кордоном.	3
Тема 5.3. Історія дошкільної освіти на Волині.	Історія виникнення та становлення суспільного дошкільного виховання на Волині. Період діяльності осередків дошкільної освіти у міжвоєнний період. Історія конкретного закладу дошкільної освіти за місцем проживання студента (за вибором)	4

Разом за змістовим модулем 5		10
Всього годин		64

Види (форми) індивідуальних науково-дослідних завдань (ІНДЗ)

В рамках вивчення навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» кожен студент зобов'язаний підготувати історичну довідку (паспорт) закладу дошкільної освіти за вибором.

Алгоритм виконання ІНДЗ:

1. *Вибір закладу дошкільної освіти.* Для опису історії ЗДО студент обирає заклад свого села (селища, міста). Таким закладом має бути садок, який свого часу відвідував сам студент в якості вихованця. В іншому випадку – за визначенням викладача.

2. *Робота з архівними матеріалами (заснування дитячого садка).* Необхідно описати історичні передумови заснування закладу дошкільної освіти. Надати інформацію про: адресу, конфігурацію приміщення садка для занять з дітьми (наявність приміщень для проведення масових свят, театралізацій, занять фізкультурою, музикою, хореографією, басейну, медичного пункту, кабінету логопеда, господарських приміщень тощо), проектну кількість вихованців, груп, структуру педагогічного колективу.

3. *Збір копій історичних документів про заклад дошкільної освіти.* Необхідно зустрітися з педагогами, які пам'ятають заснування садка, зробити копії фотоматеріалів про роботу закладу, записати спогади про період початку роботи.

4. *Оформлення ІНДЗ.* Історична довідка (паспорт) закладу дошкільної освіти оформляється довільно в друкованому вигляді у форматі А4. Матеріал довідки подається за таким планом:

- титульна сторінка з вказанням назви закладу дошкільної освіти та прізвища виконавця ІНДЗ;
- заснування (відкриття) закладу дошкільної освіти;
- характеристика закладу дошкільної освіти, станом на момент заснування;
- інтерв'ю з працівниками закладу дошкільної освіти;
- копії фотодокументів про функціонування закладу в різні роки з коментарями;
- посилання на використані архівні джерела, публікації в пресі (якщо є);
- посилання на відеорепортаж із описаного закладу дошкільної освіти (якщо є).

IV. Політика оцінювання

Оцінювання (усні повідомлення, практична робота, самостійна й індивідуальна робота за темами, виконання тестових завдань і т. ін.) здійснюється з позицій дотримання академічної доброчесності, ґрунтоване на чинних нормативних документах.

Політика викладача щодо студента: засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо).

Політика щодо академічної доброчесності: жодні форми порушення академічної доброчесності не допускаються.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Пропущені практичні, семінарські заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні «2», отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.

V. Підсумковий контроль

Види контролю: поточний, підсумковий. Методи контролю: експрес-контроль підготовки до заняття, виконання домашніх завдань, поточне опитування, оцінка роботи протягом практичного заняття, оформлення результатів самостійної роботи, перевірка конспектів, доповіді, тестування.

Питання до екзамену:

1. Історія педагогіки к наука.
2. Виховання в первісному суспільстві.
3. Виховання й освіта в Стародавній Греції.
4. Виховання й освіта в епоху середньовіччя в Західній Європі.
5. Педагогічні ідеї в епоху Відродження.
6. Життя та діяльність Я. А. Коменського.
7. Вікова періодизація та освітня система Я. А. Коменського.
8. Принципи природо відповідного виховання (за Я. А. Коменським).
9. Дидактика Я. А. Коменського.
10. Я. А. Коменський про виховання дітей дошкільного віку. Праця «Материнська школа».
11. Світогляд Д. Локка.
12. Педагогічні ідеї Д. Локка.
13. Світогляд Ж.-Ж. Руссо.
14. Теорія природо відповідності та вільного виховання Ж.-Ж. Руссо.
15. Вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо, особливості виховання в кожний віковий період.
16. Життя та педагогічна діяльність Й. Г. Песталоцці.
17. Педагогічна теорія Й. Г. Песталоцці.
18. Суспільне дошкільне виховання в країнах світу XIX – на початку XX ст.
19. Життя та діяльність Ф. Фребеля.
20. Загальнотеоретичні основи педагогічної системи Ф. Фребеля.
21. Ф. Фребель про виховний вплив гри. «Дарунки Фребеля».
22. Життя та педагогічна діяльність М. Монтессорі.
23. Педагогічна система М. Монтессорі.
24. Діяльність перших закладів суспільного дошкільного виховання в Україні.
25. Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні.
26. Суспільно-педагогічна діяльність та ідеї Н. Д. Лубенець.
27. Педагогічна діяльність та ідеї Т. Г. Лубенця.
28. Педагогічна діяльність та ідеї І. О. Сікорського.
29. Педагогічна діяльність та ідеї В. В. Зеньківського.
30. Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти та суспільне дошкільне виховання в цей період.
31. Педагогічна діяльність та ідеї С. Ф. Русової.
32. Особливості української системи освіти (20-ті роки XX ст.).
33. Суспільне дошкільне виховання у 20-ті роки XX ст.
34. Педагогічна діяльність та ідеї О. І. Дорошенко.
35. Розвиток системи суспільного дошкільного виховання в Україні у 30-ті роки XX ст.
36. Зміст освітньо-виховної роботи у дитячих садках (30-ті роки XX ст.).
37. Підготовка педагогів для суспільного дошкільного виховання у 30-ті роки XX ст.
38. Педагогічна діяльність А. С. Макаренка.
39. А. С. Макаренко про сімейне виховання та виховання дітей дошкільного віку.
40. Розбудова суспільного дошкільного виховання в повоєнні роки.

41. Зміст освітньої-виховної роботи у дитячих садках 40-90 років ХХ ст.
42. Розвиток системи і мережі дошкільного виховання в 60 – 90 роки ХХ ст.
43. Зміст освітньо-виховної роботи у дитячих садках в 60 – 90 роки ХХ ст.
44. Підготовка фахівців з дошкільного виховання в 50 – 80 роки ХХ ст.
45. Педагогічна діяльність та ідеї В. О. Сухомлинського.
46. В. О. Сухомлинський про виховання дітей дошкільного віку і підготовку їх до школи.
47. Стан суспільного дошкільного виховання за часів незалежності України.
48. Новітня історія трансформацій змісту дошкільної освіти в незалежній Україні.
49. Новітня історія підготовки фахівців для системи дошкільної освіти в незалежній Україні.
50. Історичні етапи становлення системи дошкільної освіти та науки на Волині.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. [для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “ Слово”, 2012. – 432 с.
3. Джуринский А.Н. История педагогики: учебное пособие для студентов педвузов /А.Н. Джуринский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
4. Дроб’язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб’язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
5. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навчально-методичний посібник] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
6. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн.ІІ: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
7. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навчальний посібник для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія (дошкільна)” / упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.
8. Історія педагогіки / За ред.М.С.Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447с. 10. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
9. Історія педагогіки: [навчальний посібник] / за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с. 13. История педагогики. Ч.1. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVII в.: [учебное пособие для педагогических университетов / под ред. А.И.Пискунова]. – М.: ТЦ “Сфера”, 1997. – 192 с.

10. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За ред.В.Г.Кременя. - Кривий Ріг:Видавництво "Кривбасавтоматика плюс", 2002. – 644 с.
11. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
12. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290 с.
13. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
14. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч.посібник для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
15. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. – [3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
16. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посібник] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во "Знання", КОО, 2003. – 450с.
17. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ – ХХ ст.) / [упоряд. Л.Д.Березівська та ін]. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с.
18. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
19. Мешко О. Історія педагогіки: тестові завдання: [навч.-метод. посібник для студентів вузів] / О.Мешко, Г.Мешко. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 144 с.
20. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: "Історія зарубіжної школи і педагогіки": [навч.-метод. посібник] / О.І.Мешко, О.І.Янкович, Г.М.Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
21. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І.З.Мицько. – К.: Вища школа, 1990. – 190 с.
22. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посібник/В. А. Мосіяшенко, Л. В. Задорожна, О. І. Курок. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005.–266 с.
23. Нариси історії українського шкільництва. 1905-1933: Навчальний посібник / О.В.Сухомлинська та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.
24. Народна педагогіка: світовий досвід /[уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134 с.
25. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: [учебное пособие для студентов пед. ин-тов / сост. и авт. вводных статей А.И.Пискунов]. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
26. Радул О. Історія педагогіки України Х-ХVІІ століть: Персоналії. Навчальне видання/ О.Радул. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2005. – 238 с.
27. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (Х – початок ХХ ст.): [нарис / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
28. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: [навч. посібник]/ А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
29. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори //У двох томах. – Том 2. Українська етнопедагогіка/Упоряд.:Л.Калуська, В.Ковтун, М.Ходак/За заг. ред. Л.Калуської. – Івано-Франківськ-Коломия. – Видавничо-поліграфічне товариство "Вік". – 2012. – 462 с.
30. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: [навчальнометодичний посібник] / Б.М.Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
31. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру//Збірник наукових праць: Спеціальний випуск "До витоків становлення української педагогічної науки"/О.В.Сухомлинська. – К.:Науковий світ, 2002. – С.31- 40.

32. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник / І.Г. Улюкаєва. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 424 с.
33. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./ За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя ХХ століття: навч. посіб. / [Т.К. Завгородня, З.І. Нагачевська, Н.М. Салига та ін.]. – Івано-Франківськ: Видавництво «Плай», 2008. – 480 с.
2. Бабишин С.Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.) / С.Д. Бабишин. – К.: Вища шк., 1973.
3. Березівська Л. Василь Сухомлинський про джерела формування в школярів патріотичних почуттів / Л. Березівська // Рідна школа. – 2016. – № 7. – С. 3-7. – Бібліогр. в кінці ст.
4. Біднов В. Школа й освіта на Україні / Василь Біднов // Українська культура. Лекції за ред. Дмитра Антоновича: [упоряд. Світлана Ульяновська]. – К.: Либідь, 1993. – С. 40-71.
5. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
6. Галус О.М. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник / О.М. Галус, Л.М. Шапошнікова – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
7. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / О. Джус. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 260 с.
8. Дічек Н. Жива спадщина: нове унікальне видання праць В. О. Сухомлинського / Н. Дічек // Рідна школа. – 2016. – № 7. – С. 8-11.
9. Завгородня Т.К. Науковий доробок українських галицьких педагогів у галузі дидактики: Хрестоматія / Т.К. Завгородня. – Івано-Франківськ, 2002. – 188 с.
10. Завгородня Т.К., Лемко Г.І. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.): монографія / Тетяна Завгородня, Галина Лемко. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. – 2011. – 212 с.
11. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С. Русової: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів / Передмова М.Д. Ярмаченка. – 2-е вид., доп. і перероб. – Чернівці: Чернівецький державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2000. – 234 с.
12. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття): Хрестоматія / Упоряд.: О.С. Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ «Уменс-ТД», 2010. – 464 с.
13. Коменський Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.
14. Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність / В.Г. Кузь, Ю.Д. Руденко, О.Т. Губко. – Умань, 1995. – 115 с.
15. Кулик Н. Vivat academia: [до 440-річчя «Острозької академії»] / Н. Кулик // Освіта України. – 2016. – 10 жовт. (№ 40). – С. 14-15.
16. Лавриченко Н. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції / Н. Лавриченко // Шлях освіти. – 1997. – № 2.
17. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах. – Ч. 2: Навчальний посібник / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.
18. Лисенко Н.В. Шляхами українського дошкілля в Галичині / Неллі Лисенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка та психологія. Вип. 122. – Чернівці: Рута, 2001. – С. 67-74.
19. Марочко Василь, Хіллїг Гьотц. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору / Василь Марочко, Гьотц Хіллїг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
20. Машталер О.В. Педагогічна і освітня діяльність О.В. Духновича / О.В. Машталер; За ред. О.Р. Мазуркевич. – К.: Рад. шк., 1966. – 148 с.
21. Микитась В.Л. Давньоукраїнські студенти і професори / В.Л. Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
22. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) [за ред. Я.Д. Ісаєвича] / І.З. Мицько. – К., 1990. – 188 с.
23. Мітюрів В.Н. Педагогічні ідеї Я.А. Коменського на Україні / В.Н. Мітюрів. – К., 1971. – 136 с.

23. Нагачевська З.І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України(друга половина XIX ст.. – 1939 р.) [Текст]: монографія /З.І.Нагачевська; Прикарпатський національний ун-т ім.Василя Стефаника. –Івано-Франківська: Підприємство Третяк І.Я., 2007. – 764 с.
24. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (XIX – перша третина XX ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.
25. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець XIX–XX століття): Методичні рекомендації до вивчення теми з курсу “Історія педагогіки”. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 69 с.
26. Нариси історії українського шкільництва /За ред.О.Сухомлинської. – К., 1996.– 232 с.
27. Пенішкевич О Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок XX ст.) / О.Пенішкевич. - Чернівці, 2002.– 346 с.
28. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: підручник/А.М.Бойко, В.Д.Бардінова та ін. –К.: ВД “Професіонал“, 2004. – 576 с.
29. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навчально-методичний посібник до курсу / Наталія Салига. – 2-ге вид., виправл., доп. – Івано-Франківськ, 2016. – 96 с.
30. Салига Н.М. “Учитель, який випереджав педагогіку”. – Івано-Франківськ: “Лілея-НВ”, 2010. – 232 с.
31. Сбруєва А., Рисіна М. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах. Навч. посібник / А.Сбруєва, М.Рисіна. - Суми, 2000. –182 с.
32. Світ педагогіки Східної Галичини й українського зарубіжжя XX століття: ідеї, афоризми, висловлювання: Навч.посіб. /Укладачі Завгородня Т.К., професор; Прокопів Л.М., к.п.н, доцент; Стражнікова І.В., к.п.н., доцент. – Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я., 2010. – 212 с.
33. Семчишин М. Тисяча років української культури / М.Семчишин. – К., 1993.
34. Сірополко С. Історія освіти в Україні: Підготував Ю.Вільчинський. 2-ге вид.– Львів:Афіша. 2001. – 664 с.
35. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів / Упор. Нагачевська З.І.– Івано-Франківськ: Вік, 1999. – 126 с.
36. Софія Русова. З маловідомого і невідомого. – Ч. 1: Несторка української педагогічної літератури/Упоряд. О.Джус, З.Нагачевська; автор вступ. статті З.Нагачевська. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 456 с.
37. Стинська В.В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX - початок XX ст.)/ В.В.Стинська. - Івано-Франківськ, 2007. – 186 с.
38. Стражнікова І.В. Педагогічні погляди та освітня діяльність Івонни Петрів /І.В.Стражнікова. - Івано-Франківськ, 2007. –216 с.
39. Субтельний О. Україна: історія/ Пер. з англ. Ю.Шевчука / О.Субтельний. - К.: Наук. думка, 1992. – 242 с.
40. Сухомлинська О. Ольга Сухомлинська : "Слово про батька" : [інтерв'ю з донькою укр. педагога Василя Сухомлинського / спілкувалася Н. Кулик] // Освіта України. - 2016. - 3 жовт. (№ 39). – С. 12-13.
41. Сухомлинська О.В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми//О.Сухомлинська//Шлях освіти. – 2003. –№1. – С.39-73.
42. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: [навч.-метод. посібник]. – Львів, Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка. – 2002. –159 с.
43. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн.: [навч. посібник /за ред. О.В.Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.; Кн. 2. – 552 с.

СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ КЛАСИКІВ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ЯКІ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМИ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

1. Арістотель “Політика. Уривки про виховання”/ Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник //Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – с.38-47.
2. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання. 2005. – С.494-507.

3. Ващенко Г. За методи навчання // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.448-458.
4. Витяг із Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб. / За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.490-492.
5. Витяг із закону України “Про дошкільну освіту” // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./ За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.492-497.
6. Витяг з базового компонента дошкільної освіти в Україні // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навчальний посіб. / За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.501-505.
7. Водовозова Є.М. Розумове і моральне виховання дітей від першого вияву свідомості до шкільного віку // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник / Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.138–144.
8. Гербарт Й. Загальна педагогіка, виведена з мети виховання // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.336-359.
9. Грінченко Б.Д. Українська граматка до науки читання й писання // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./ За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.259-262.
10. Грінченко Б.Д. Дзвоник // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.252-259.
11. Грінченко Б. Українська граматка до науки читання й писання // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.259-262.
12. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу/ М.С.Грушевський. – К.: Веселка. – 1991. – 48 с.
13. Державні документи про дитинство та дошкільну освіту // Коваленко Є.І. Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.489-490.
14. Декролі О. Школа і виховання // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./ За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.129-131.
15. Дістервег А. Посібник для освіти німецьких учителів // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 360-423.
16. Духнович О. “Народна педагогія” // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.189-194.
17. Дьюї Д. Моє педагогічне кредо с.440-449 // Коваленко Є.І. Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.440-449.
18. Запорожець О.В. Основи дошкільної педагогіки // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468-469.
19. Кампанелла Т. Місто сонця // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.92-99.
20. Квінтіліан М.Ф. “Про виховання оратора” // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник / Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 48-57.
21. Кергомар П. Дошкільне виховання. Дитячі садки у Франції. // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./ За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.121-129.
22. Коменський Я.А. Велика дидактика. Розділ XXVIII. Нарис (ідея) материнської школи // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.141-146.

23. Короткий нарис розвитку громадського дошкільного виховання в Україні(з 1991 р.) //Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.486-489.
24. Корчак Я. Педагогічна публіцистика//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С. 614-621.
25. Корчак Януш. Як любити дитину/Я.Корчак. Дитя людське: Вибрані твори/Упорядник С.Петровська. Пер. з пол. В.Каденка, О.Ірванця, К.Москальця. – 2-ге видання. – К.: Дух і література, 2012. – С.7-10.
26. Котирло В.К. Завтра в школу// Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 477-483.
27. Котирло В.К. Розвиток вольової поведінки дошкільників //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С. 473-477.
28. Локк Дж. Думки про виховання //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.186-201.
29. Лубенець Н.Д. Фребель і Монтессорі//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.283-291.
30. Макаренко А. “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя.– К.:Знання, 2005. – С.436-440.
31. Макаренко А. “Про батьківський авторитет”/Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя. – К.:Знання. 2005.– С.440-445.
32. Монтень М. Досліди /Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.79-84.
33. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання в “Будинках дитини” //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.521-537.
34. Мор Т. Утопія // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.87-91.
35. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І.Огієнко. – К.: Наукова думка, 1991. – С.3-39.
36. Оуен Р. Уривки з педагогічних творів//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.318-325.
37. Песталоцці Й. “Лінггард і Гертруда”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.122-125.
38. “Повчання дітям” Володимира Мономаха// Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання. 2005. – С.38-39.
39. Про дальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовку дітей до школи”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. –С.484.
40. Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку// Довідник дошкільного працівника. – К.: наукова думка, 1980. – с.17-20.
41. Протагор “Уривок про виховання дітей в Афінах”, “Дитячий садок”, “Про постійність ігор, танців і навичок у дітей”, “Гімнастичні вправи, обов’язкові для всіх хлопчиків і дівчаток” //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. 95 Хрестоматія: Навчальний посібник /Заг.ред.Є.І.Коваленко.– К.:Центр навчальної літератури, 2006. – с.16-23.

42. Руссо Ж.Ж. “Еміль, або Про виховання” Книга перша “Виховання немовлят”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.209-221.
43. Русова С.Ф. Дошкільне виховання//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред..Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.262-276.
44. Русова С.Ф. У дитячому садку//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред..Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.276-283.
45. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С.Сірополко. – К.: Наук. думка, 2001. – 912 с.
46. Сковорода Г.С. Вдячний Єродій //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Г.С. Сковорода; Упор. О.О.Любар. – К.: Знання, 2003. – С. 122-129.
47. Славинецький Єпіфаній “Громадянство звичаїв дитячих. Про ігри” // Історія української школи і педагогіки:Хрестоматія/ Уклад. О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя.– К.:Знання. 2005. – С.86-89.
48. Статут львівської братської школи 1586. Порядок шкільний// Історія української школи і педагогіки:Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя.– К.:Знання. 2005. –С.58-61.
49. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання. 2005. – с.494-507.
50. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання, 2005 – С.512-514.
51. Тихєєва Є.І. Сучасний дитячий садок. Його значення й обладнання//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – С.375-390.
52. Ушинський К.Д. “Про народність у громадському вихованні” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя.– К.:Знання. 2005. – С.211-221.
53. Ушинський К.Д.”Рідне слово” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання. 2005. – С.230-237.
54. Шевченко Т. Буквар южнорусській //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.:О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.:Знання, 2005. – С.157-168.
55. Штейнер Р. Методика навчання і передумови виховання//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.:Вища школа, 2004. – С.144-148.
56. Фребель Ф. Дитячий садок//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.74-104.

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки України.
2. www.nbuv.gov.ua – сайт Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського.
3. www.vnu.edu.ua – сайт Волинського національного університету імені Лесі Українки.